

BUITEN

3^E JAARGANG N^O 11.

ZATERDAG 13 MAART 1909.



Foto Aug. F. W. Vogt.

KASTEEL RECHTEREN. FRONT.



INHOUD:

DE DIKKE TROM, DOOR A. F. VAN BEURDEN (SLOT)	BLZ. 122
DE TUINBOUWTENTOONSTELLING TE ZEIST IN 1909, DOOR	
J. J. MOERMAN	123
DE RIJKSSERUMINRICHTING	123
HET KASTEEL RECHTEREN, DOOR L. L., GEÏLLUSTREERD	
BLZ. 121 EN 124—128	
ONZE MEEZEN, HET BAARDMANNETJE, DOOR J. L. F.	
DE MEYERE	BLZ. 127
ALS JOURNALISTEN-CHANSONNIERS DE WERELD OM, DOOR	
MAX BLOKZIJL, GEÏLLUSTREERD. I.	128
DE MARTINITOREN TE GRONINGEN, DOOR HENRI VAN	
DER MANDERE, GEÏLLUSTREERD	131

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Bij iedere rubriek wordt gelegenheid voor correspondentie opengesteld en gelieve men vragen aan de Redactie te richten.

Fraaie foto's zullen gaarne ter beoordeeling ontvangen worden. Te adresseeren aan de Redactie of aan de Uitgevers. De inzender verzume vooral niet duidelijk zijn naam en adres te vermelden; ook achter op de foto's.

Van tijd tot tijd zullen prijsvragen voor de beste foto's op een of ander gebied worden uitgeschreven.

De Uitgevers verzoeken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van een annonce, een aanvraag of een bestelling aan een adverteeraar doet.

Het auteursrecht voor den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de Wet van 28 Juni 1881, Stbl. No. 214.



DE DIKKE TROM.

(Slot). TE HUIS.

KEEREN we nu tot Lowieke terug. Hij viel „bommel-echtig” van al dat gereis op een stoel neer. Berb zag hem vreemd aan. Een groot pak lag voor haar en geen trom! „Mensch,” sprak ze belangstellend, „wie is 't tich toch gegange,” 40).

„Good, Berbke, good, schnoebel!” zei Lowieke, „ich ben meug in de peut 41), trek mich het voetgetouw 42) oet en laote veer te bed gaon; ich bun kapotmeug”.

Berb deed als haar gevraagd, en ze zag wel, dat ze niet veel te weten kwam.

Toch liet ze zich niet afschrikken, ze moest er het fijne van weten. „Mer, Lowieke, woo is de trom?”

„De trom, de trom,” zei Lowie, „waal, in det pak.”

Berb begreep er niets van.

„Is die dan opgevaaje” 43), vroeg ze — maar ze kwam van een koude kermis thuis.

„Berb”, zei Lowie, „ze mosse dich opvaaje en mich ouch; waat prazel 44) ein opgevaaje trom”, bromde hij, „kom, gank nao bed, murgen leg ich tich det gans oet,” en geheimzinnig zijn gezicht bij dat van Berb brengende, fluisterde hij haar toe: „Ich maak de trom zelf.”

„Christemezele”, zegt Berb, „haj’ ich 't niet half gedoch?” Haar ambitie in de zooveel en zooveel francs was opgelaaid, ha, nu kende ze haar handigen „lère” weer terug en, toen Lowieke al ronkte als een os, en hij droomde over 't „Zügelsje”, dat den grooten trein voorbij liep — toen lag Berb nog aan 't peinzen, „wie det eure Lowie 'm det waal vège 45) zol, woo det er die make zol en boem, boem, boem. Ook zij sliep in.

's Morgens verklaarde de haammaker zijn wederhelft zijn plan. Hij had alles voor de vervaardiging aangekocht, alleen 't „gehuus” of de „kopere doos” moest zijn broer, de „kopere”, voor hem maken. Maar er rezen toch bezwaren.

Zijne vrouw, slim als Lowieke ze op den duur gemaakt had, was benauwd, dat men de vervaardiging zou zien; den geheelen dag liep men bij hen in en uit, voor hamen, riemen, zweepslag en reparaties. Geen nood, zei Lowie, ik zal ze maken op het kleine zoldertje boven de looikuip, waar hij anders zijn rollen leer bewaarde.

En als men hem niet zag, dan was hij op karwei.

's Morgens vroeg begon het geloop al. De schepen, als pseudo-medereiziger, kwam al heel vroeg informeren, hoe 't zat. Lowieke's vrouw had maar juist tijd het pak weg te brengen. De schepen was bang voor de vragen van de Fanfaarders en kwam zich op de hoogte der reis stellen.

„Hubst te de trom mitgebrach? Lowie, wie is 't toch gegange? Waarts te vreug heim?” waren een reeks vragen, die Lowie te beantwoorden had.

Met een stalen gezicht deed hij aan Jean van Maris Dorusse Sjengske een heel verhaal van 't verloop zijner reis.

En de trom, 't Duurde nog drie weken, eer ze kwam, daags vóór de kermis zou ze hier zijn. Ze moest eerst gedurende acht dagen lang afgeslepen worden: ze moest op toon gebracht worde.

In de fabriek had men daarvoor een aparte werkman, een Waal, „die det allein kos en ein tiedje krank” geweest was en nu daar- aan moest beginnen.

Dat verhaal van die trommenslijperij kreeg nu voor den voet weg ieder belangstellende te hooren — totdat de haammaker voorgoed de ladder opkroop en zich door het zoldergaatje naar boven heesch, om zich daar gedurende een tijdje onzichtbaar te maken.

AAN 'T WERK.

Hij werkte met ijver, werkte met overleg, en bovenal met kunst-vaardigheid. Zijn broer had hem het „gehuus” in acht passende, sluitende stukken thuis gebracht. Lowieke had op zijn zoldertje alles fijn ineen gezet; de vellen er meesterlijk opgespannen, de dekringen er opgelegd, de darmkoorden, de schroeven, kortom alles op zijn plaats gezet.

Dan was hij aan 't poetsen gegaan en binnen veertien dagen stond daar boven de mooiste, grootste „dikke” trom, geslepen, gepolijst, gepoetst, kant en klaar, zooals er zeker uren en uren in den omtrek geene te zien was.

Wat was hij tevreden over zijn werk! Van puur plezier zou hij er haast mee voor den dag gekomen zijn — maar — de honden en tien „frang”, die hij er zuiver aan verdiende, deden hem zwijgen.

Nu moest ze 's nachts geprobeerd worden. Hij en Berb kro- pen, toen de klok middernacht geslagen had, met de lantaarn aan het zoldertje op.

Berbke stond verbaasd.

Zij lichtte met de lantaarn korter bij en nu begon Lowieke zijn vingers op de trom te bewegen.

Men had hem daar moeten zien staan, het trotsche gezicht fier omhoog, half in de schaduw, de oogen stralend van inwendig genoegen. Hij begon te trommelen. Eerst zacht met het geraas van een stroom in de verte neervallende ewten — dan wies het geluid tot een zachten roffel, als trokken de schutters te Kolstad uit — eindelijk bewerkte hij het instrument met de vuisten, den opkomenden donder, onnavolgbaar juist nabootsend.

„Schjoon, schjoon,” riep Berb, „ze is goed, me zol er baar bang veur zeen, zoo hël 46) geit ze.” Maar Lowieke deed ze nog eens hooren; hij kreeg er schik in.

Eerst een korte slag, dan twee, dan vijf, dan tien dondersla- gen volgden rommelend en ineenvloeiend achtereen; de trom had haar eerste proef glansrijk doorstaan.

's Morgens stond de haammaker een oogenblik aan zijn deur de dorpsstraat in te kijken; zijn buurman, de Kantonnier 47) kwam buiten.

„Haammèker,” riep de buurman, „'t hêt van nacht nog duch- tig gehommeld, 48) neet?”

Ah, zoo, dacht Lowieke, de trom! „Jao,” hernam hij, „twee keeren, mein ick!” „Jao,” hernam de Kantonnier, „mer den tweeden keer erg lang; zol 't urgens in geschlagen zeen?”

„Ich weit 't neet,” dacht Lère Lowieke, „toch neet in mien honger en teen frang”, domme wègkretser” 49).

Hiermede was 't incident afgelopen. Andere bezoeken kreeg hij niet, alles had 't te druk; hij ontving een briefje van den bur- gemeester, waarbij bericht werd, dat de Fanfare morgen, Kermis- Zondag, de dikke trom feestelijk zouden komen afhalen, na de Hoogmis.

Hij had tot dusverre standvastig geweigerd, ze aan iemand te laten zien, want de aardigheid was er dan af. Ze was van 't spoor aan zijn adres gekomen, hij had ze juist ongemerkt 's avonds afgehaald en boven gezet.

FEESTVREUGDE.

Heerlijk kwam des Zondags de morgenzon boven de kimmen; jubelend schoot ze duizend mijlen lange stralen over de heuvelen en overgoot het dal en Wingerik met gouden licht.

Het bombam, bimbom der klokken riep de dorpelingen ter eerste Mis en later met verdubbelden klank naar de Hoogmis. De koristen zongen den Credo en den Agnus met forskere stem- men dan gewoonlijk, want zij behoefden zich niet te sparen voor volgende uren.

De rij der jongelui, waardoor het kerkvolk na 't einde der kerk moest passeeren, ontbrak, want allen waren huiswaarts gegaan, om hunne blankgeschuurde instrumenten te halen.

De doove halver van Witteshof, die aan Meijersbert vroeg, wat er te doen was, toen hij al die instrumenten zag blinken, kreeg van dezen met een harden schreeuw aan zijn oor te hooren — zoo hard, dat Sint Peter wel uit zijn dut kon schieten — dat „de nuuj, dikke trom ingewiedj” zou worden.

Aldus geschiedde het.

Men trok spelende in de marschmaat op naar 't huis van „Lère Lowie”.

Deze stond in zijn deur op te passen of de stoet kwam.

Zijn Berbke had hij last en order gegeven, dat, als hij riep „krieg ze”, krijg ze, zij naar boven het „ledderke” 50) op zou gaan en de trom naar voren zou brengen.

Daar zijn ze en staat de drom spelende, met de Commissie, omringd door de geheele dorpsjeugd, voor Lowiekes huis, in blijde verwachting.

„Krieg ze, Berbke,” schreeuwde Lowie, na het einde van het stuk en vlug klauterde ze naar boven en greep de trom vast.

’T NOODLOT.

Maar — wat snerpemde angstkreet van Berb hoort Lowieke boven het verward geluid van de stemmen der menigte uit?

Zóo bang heeft ze nog nooit geroepen, zelfs niet, doe „heer de maar reej” 51). Hij vloog haar ter hulp. „Krieg ze dan, Berb”, schreeuwde hij. „Ich kan neet, Lowie,” krijschte zijn wettige huisvrouw terug. „Waarveur neet, sapperdepie”, brulde hij tegen en keek de situatie aan.

Het hart voelde hij naar zijn schoenen zakken.

„De trom geit neet door ’t luukske 52), ZE IS TE GROOT.”

Heere, miene lieve God! waat noeë, zegt Lowie voor zich en trekt zijne vrouw van de ladder.

„Waat noeë, laot ins zeen”, zegt hij. ’t Was zoo, hij had ze erg groot gemaakt, en niet aan ’t luikje of ’t venstertje gedacht.

Hoe hij ook trok of duwde, hij kreeg ze niet van ’t zoldertje af.

Hij liep naar ’t venstertje, waarvan hij in andere omstandigheden toch wel kon zien, dat het de helft kleiner was dan de trom, liep in ’t halfdonker met zijn hoofd tegen een balk, voelde ’t maar even en bleef „verpazakt” op zijn „zulderke” staan.

Inmiddels had de Fanfare haar tweede stuk afgespeeld; de burgemeester, de voorzitter, de schoolmeester-directeur, de schepenen waren in ’t huis gegaan en stonden aan den voet van ’t laddertje bij de looikuip.

Berb stond te „janke” 53) van verlegenheid.

„Wo blief de trom,” vroeg de Burgervader.

„Hie, hie, bôve,” riep Lowieke en werkelijk zagen de vier Wingerikker notabelen boven hunne hoofden blinken de mooiste, grootste trom, die er komen kon — „mer”, schreeuwde Lowie, „det behekste dink geit er neet meer aaf.”

Eergisteren avond had hij ze daar opgezet, zoo loog Lère Lowie er duchtig op los — want hij had zijne gewone tegenwoordigheid van geest weer geheel terug en voelde nu ook de enorme bult, die hij zich tegen den balk geloopt had.

’t Was hekselij, mirakel, want ze was te groot geworden.

Achtereenvolgens probeerde het nu iedereen. De schoolmeester zei heel logisch, dat, als ze er op gekomen was, ze er ook af kon en duwde in alle richtingen voor ’t gat. ’t Was een mirakel. Onbegrijpelijk. Ook voor Lowie.

Na kort beraad zaagde Lowieke, die zich steeds wist te helpen, met den „foeksswans” 54) een stel latten door, na de pannen er afgenomen te hebben; er werd een opening gemaakt, nu groot genoeg. Lowieke zou de trom aangeven. De schoolmeester nam het laddertje mee, zette ze buiten tegen ’t gebouwtje en daar verscheen voor aller oogen de „schoon, groote, dikke trom” in al haar glans van af het dak, in de handen der verbaasde fanfareleden. Dadelijk trok men jubelende op.

EINDE GOED, ALLES GOED.

Lowieke wilde nu mee, vergat dat het laddertje weg was, en valt nu in zijn eigen looikuip, die gelukkig maar half vol was. Maar dat deert hem niet. Hij voorziet zich van een ander kleedingsstuk, holt na en oogst veel lof in over zijn welgelukte keuze te Tilburg.

Maar niemand wist vooreerst het raadsel op te lossen.

De Fanfare dacht daar niet meer over. De trom klonk met een geluid als de donder gemengd met kanongebulder en molengebrom.

Men was geheel tevreden. Lowieke ook. Want hij had Tilburg betaald, en zich zelf goed bedacht.

Zijne reputatie heeft er niet door geleden en hij peinst op dit oogenblik op middelen, om de zaak in ’t groot te beginnen en van els en pikdraad af te komen.

Dan laat hij ook, evenals de Heer en de Burgemeester, naamkaartjes drukken en zet de grappemaker er op:

LOWIEKE MIT DE LAAME VOOT
hofleverancier van dikke tromme,
anders gezegd „de Lère”.

A. F. VAN BEURDEN.

40) hoe is ’t je gegaan; 41) de voeten; 42) de schoenen; 43) opgevouwen; 44) praat; 45) doen; 46) hard; 47) wegwerker; 48) gedonderd; 49) wegkrabber; 50) laddertje; 51) toen ze de nachtmerrie had; 52) luikje; 53) huilen; 54) lange, dunne zaag.

DE TUINBOUWTENTON- STELLING TE ZEIST IN 1909.

WANNEER men vanuit Zeist den om zijn schoonheid bekenden Driebergischen straatweg volgt, bespeurt men even buiten het dorp, juist daár waar de Blikkenburgerlaan leidt naar de oude Ridderhofstad van dien naam, een fraai langoed, dat, eenigszins hoog gelegen, zijn witten gevel weerspiegelen doet in den breeden vijver er omheen.

„Schoonoord” is de naam van dit buiten — en de eigenaar, die zijn bezitting aldus doopte, overdreef niet.

Immers, wanneer in den zomer de vele hoge beuken met hun heerlijk groen het gebouw overwelfen, het rijpend koren op het veld voor het terras in gouden deining golft; in den

bloemenhof Flora hoogtij viert en de gevleugelde zangers in het hout hoog opjubelen hun blij vogellied — dan is dit oord in waarheid een dorado.

Op dit landgoed nu, eigendom van Mr. C. C. W. van Romondt Vis, zal de afdeeling Zeist e. o. van de Nederlandsche Maatschappij voor Tuinbouw en Plantkunde dezen zomer vanaf 25 Augustus tot en met 16 September haar groote tuinbouwtentoonstelling houden bij gelegenheid van haar 25jarig bestaan.

Daar nu deze tentoonstelling van meer dan gewone beteekenis belooft te worden voor den Nederlandschen tuinbouw in het algemeen, willen we van de plannen en voorbereiding voor deze expositie een en ander vermelden.

In navolging van belangrijke buitenlandsche tentoonstellingen zal deze expositie bestaan uit een permanente en vijf speciale.

De laatste hebben ten doel de belangrijke onderdeelen van den tuinbouw meer op den voorgrond te doen treden en zullen enkele dagen geopend zijn. Zij zullen bestaan in eene expositie van kasplanten, rozen, bloemwerken, snijbloemen en groenten en ooft.

Het programma der permanente tentoonstelling omvat o.a. tuinbouwarchitectuur, heesters en boomen, ooftgewassen, rozen, sier-, perk- en kasplanten en tuinbouwwerktuigen.

* * *

Het terrein nu, dat voor deze tentoonstelling beschikbaar is gesteld, beslaat een oppervlakte van ruim 12 H.A., waarvan een gedeelte is gereserveerd voor attractie-terrein

Mede in navolging van buitenlandsche expositie’s (we noemen als zoodanig die te Mannheim in den zomer van 1907) zal deze tentoonstelling van Flora’s kinderen en Ceres’ schatten geschieden volgens een vastgesteld architectonisch plan.

De gewassen zullen geplaatst worden in den vollen grond, of in gebouwen, waarvan vooral het „Regeeringsgebouw” (waarvan straks meer) van belang zal zijn.

* * *

De Hoofdcommissie, die zich in den winter van 1906 tot het houden van deze commissie vormde, mocht zich al spoedig bij hare voorbereiding in zeer grooten, zoowel moreelen, als financieelen steun verheugen.

We noemen als zoodanig in de eerste plaats de medewerking van de Regeering.

Niet alleen zegde het Rijk een belangrijke subsidie toe, maar in het meergenoemde regeeringsgebouw, dat een oppervlak van ± 500 M2 zal beslaan, zal een wetenschappelijke Regeeringsinzending worden geëxposeerd.

Deze Rijksinzendingen zullen bestaan in een volledige collectie leermiddelen van een Rijkstuinbouwwinterschool en -cursus; kaarten en grafische voorstellingen ten dienste van het tuinbouwonderwijs; teekeningen en beschrijvingen van een 16tal centrale proeftuinen en -velden; inzendingen in natura van typische tuinbouwcentra; en inzendingen van het Phytopathologisch Laboratorium te Wageningen.

De Hoofdcommissie mag zich verder verzekerd zien van den steun van het departement van Landbouw, met name van de heeren H. J. Lovink en F. B. Löhnis, resp. Directeur-Generaal en Inspecteur van den Landbouw, en verder van de meeste deskundigen in den lande.

Behalve het Rijk verleenden nog onderscheidene provincies en de gemeente Zeist subsidies of bijdragen in het waarborgfonds.

De begroting dezer tentoonstelling loopt over een bedrag van niet minder dan f 37,000, waarvan een som van f 10,000 is uitgetrokken voor bekroningen.

In het groote Eere-Comité, waarvan Z. H. Prins Hendrik Eere-Voorzitter en Z. E. de Minister van Landbouw Voorzitter is, hebben mede zitting genomen een groot aantal mannen van naam en beteekenis.

Moge deze tentoonstelling beantwoorden aan haar doel: bevordering van den tuinbouw in ons vaderland.

J. J. MOERMAN.

DE RIJKSSERUMINRICHTING.

DOOR de Directie van den Landbouw werd ons toegezonden het „Verslag van de werkzaamheden der Rijksseruminrichting”, samengesteld door Dr. J. Poels. Mededeelingen o. m. worden er in gedaan met betrekking tot de „verbetering van de waterverzorging ten platten lande”, die van zeer onvoldoenden aard is op vele boerderijen in ons land. Tot de „uitbreiding der werkzaamheden” van de inrichting wordt o. m. genoemd de voorgenomen uitbreiding der onderzoekingen met betrekking tot bedoelde waterverzorging. Wij vestigen er de aandacht op, dat betrekkelijk zeer weinig veehouders weten, dat zij hun pompwater aan de Rijksseruminrichting gratis ter onderzoek kunnen inzenden. Het geheele kolossale bedrijf der Rijksseruminrichting is thans verdeeld in 24 afdelingen. Wij noemen daarvan: serumbereiding, bereiding preventieve entstoffen, controle van serum en entstoffen, immuniteitsonderzoek, hydrologische afdeling, ziekteonderzoek paarden, runderen, schapen, geiten, varkens, konijnen, vogels, visschen, bijen, onderzoek naar onbekende ziekte-oorzaken, melkonderzoek, bestrijding der tuberculose onder het rundvee, microfotografie etc.

Voor belanghebbenden en „groot-buiten of landgoedbewoners” een zeer lezenswaardig verslag.



Foto Aug. K. W. Vogt.

VOORPLEIN VAN HET KASTEEL RECHTEREN.

HET KASTEEL RECHTEREN.

(Vervolg).

ONGEVEER een half uur ten Oosten van Dalfsen steekt een toren zijn peervormige spits boven het geboomte uit. Het behoort tot het reeds eenige malen genoemde kasteel Rechteren. Dit heeft niet alleen zijn geschiedenis in verband met de Stins Voorst en daarom is dit kasteel ook uitgebreider besproken, maar het heeft ook een zeer belangrijke eigen historie.

Wie het huis Rechteren gesticht heeft of in de eerste tijden als leen- of eigen goed bezeten heeft, meldt de geschiedenis niet. In het begin der 13e eeuw behoorde het aan den graaf van Bentheim, die het in leen gegeven had aan den zoon van Hake van den Rutenborch, maar de hofstede in 1315 in ruil voor twee boerenerven in eigendom afstond aan Herman, den broeder van Zweder van Voorst. In 1320 werd het slot door Herman en zijn neef Roderik, een zoon van Zweder van Voorst, aan den Utrechtschen bisschop opgedragen, die het hun weer als een open huis ter leen gaf. Zij behielden het recht om het kasteel zoo te versterken en uit te breiden als ze goed zouden vinden.

Wie zijn kasteel als een „open huis” opdroeg, gaf den vorst, aan wien dit geschiedde, het recht om er zich tegen zijne vijanden uit te verdedigen en er bezetting in te leggen.

Een kleindochter van Herman, Heer van Voorst en van Rechteren, Lutgarde van Rechteren, trad in 't huwelijk met Frederik van Hekeren (veel later schreef men Heeckeren) van der Eese, zoon van Frederik van Hekeren van der Eese, den aanvoerder der partij van Hekeren. Na den dood zijns vaders (6 April 1357) was hij de aanvoerder der zijnen tot 1386, toen hij stierf. Afstammeling van het in Gelderland beroemde geslacht van Hekeren, bekend door de twisten tusschen de Hekerens en Bronchorsten, werd hij de stamvader van een geslacht, dat gedurende meer dan vijf eeuwen in rechte lijn de huizen Rechteren en Almelo bezat en nog bezit.

De nakomelingen noemden zich vervolgens Van Heeckeren genaamd Van Rechteren. In het midden der 16e eeuw schreven ze zich alleen van Rechteren, terwijl in het begin der 18e eeuw de grafelijke titel door huwelijk verkregen werd.

Dat de steden zich langzamerhand reeds begonnen te voelen tegenover den adel blijkt hieruit, dat bisschop Jan van Arkel in 1352 met de steden Zwolle, Kampen en Deventer een verdrag sloot, waarbij bepaald werd, dat niemand buiten hun voorkennis

een stad, burcht of huis in Salland zou mogen versterken, uitgenomen de Heeren Van Voorst en Rechteren. Deze moesten worden ontzien en moesten dus hun oude vrijheid behouden, want nog niet lang geleden hadden de bisschoppen uit geldgebrek een gedeelte van het Oversticht aan die Heeren verpand, later door bisschop Jan van Arkel weer ingelost.

De brief waarbij, dit verdrag bekend gemaakt werd, luidt aldus:

Wij Johan, bij der ghenaden Goeds Bisscop 't Utrecht maken kont allen luden, dat wij mit gueden beraede mit onsen steden over IJsselen, als Deventer, Campen, ende Swolle, eenpaerlijke sijn overdragen tot drien Jaren to, van date deses briefs, durende van zaken ende punten de hyr na bescreven staen.

In 't yrste waer yemant, de onder ons binnen onsen in Zallandisschen rychte, tusschen Holthoen, Nyensteden, of Ernelwerden, of oec buten onsen lande voerscreven, of daerbij gheseten ware, de eenighe borghe, voerburchte, steden, of andere veste tymmeren, maken of vermeerren, begraven of vestighen wolde binnen onsen lande voerscreven sunder oerlof, ende consent van ons ende van alle onse steden voerscreven, dat zolde wij mit onsen voerscreven steden, ende sy mit ons eendrachtlike keren, ende wederstaen, na alle onser beyder bester macht, uitgenomen de borghe to Voerst ende to Rechteren; de in desen vorwarden niet begrepen en sijn. Enz., enz.

Als gevolg van dat verbond, in 1381 hernieuwd, werd dan ook in 1389 aan Egbert Hake van den Rutenborch toegestaan zijn huis weer op te bouwen, doch zonder daar nieuwe wallen en vestingwerken om te maken zonder vergunning van bisschop of steden. Uit bijzondere genade werd hem vergund de oude steenen uit de gracht te halen.

Aan Johan van Buckhorst, die zijn kasteel bij Zalk wilde ver-timmeren en vergrooten, werd een bestek opgegeven, volgens hetwelk zijn huis moest opgetimmerd worden. De muren van het nieuwe gebouw zouden slechts twee steenen dik mogen zijn; bovendien moest hij beloven, daaruit nimmer eenige schade door roof of door brand aan den Bisschop, zijn gesticht, of de steden van Salland te zullen aanrichten.

Na den twist tusschen Wolf of Wolfgang van Ittersum en Wolter van Keppel over de nalatenschap huns vaders (1464) had Frederik van Rechteren Derk van Keppel, een zoon van Wolter van Keppel, op zijn kasteel gehuisvest. Deze Derk scheen met



Foto Aug. F. W. Vegt.

HET KASTEEL RECHTEREN. DE RIDDERZAAL.

zijn broer Willem den haat tegen van Ittersum van zijn vader te hebben overgenomen, want ze plunderden en beroofden de Zwollenaars onder voorwendsel van hun twist met van Ittersum. Daarom had de Raad van Zwolle hem het stadsgebied ontzegd en vogelvrij verklaard. Niettegenstaande dat herbergde Frederik zijn zwager eenigen tijd. Dit werd door Zwolle zoo hoog opgenomen, dat het zich van het kasteel meester maakte, waarna in 1483 een verdrag gesloten werd, waarbij o.a. Rechteren beloofde, dat de stad, als ze in oorlog met wien ook zou geraken, het slot met volk zou mogen bezetten, mits den heeren van Rechteren hierdoor geen schade en kosten werd veroorzaakt. Van deze beloften gaf Frederik ook namens zijn broeder den volgende verzegelden brief:

Ich, Frederick van Rechteren doe kondich allen luden, alsoe ic mytten Eersamen, ende besceidenen Burgermeesteren, Scepenen, ende Raet der Stat van Swolle, tot onwillen gekoemen byn, by alsoe dat ick Derick van Keppell, mynen Swagher op myn Huys toe Rechteren, tegensoeren wille, tot oirre eischynge, gehukt, ende onthalden hebbe; bouen dat gene Derick voirg: aen Wolff van Itterssum oeren burger, voertijts bewesen hadde, myt vencknisse, ende anders. Ende want sich dan dieselve Burgermeesteren, Scepenen ende Raet voirg:, doer verdynsten, vruntscap mynre olderen, guede nabuere ende Stichtschen wesende, dat ick, off God wilt, dencke te achtervolgen, ende nae mynre machte te doene, sich dair inne guetlicken bewesen, en my dat huys, sonder enige cost, sy in der anthalding daer op gedaen, weder over ghedaen, ende gegeven hebben. Waeromme wij Frederick van Rechteren voorscreven, ende Johan van Rechteren sijn broeder, den Eersamen Burgermeesteren, Scepenen ende Rade voirgemelt des dancken, ende nae onsen vermoeghen geerne verdienen willen, om dan sulks te achtervolgen ende gehalden werde, soe geloeuen wy Frederick ende Johan gebruedere, voirgemelt voer ons ende voir onsen erffgenamen, ende besitter des Huys toe Rechteren om des dancker te wesen, als 't behoirt, dat wij, noch onse erffgenamen, noch besitter des huses voorscreven, tot genen tijden wt, noch van den voirgemelte huysse, gheen arch myet vengenschap, roeff, brant, noch name kieren, noch doen en soelen, noch laten doen in enigher wijs op, noch aen die Eersame Scepenen ende Raet voirgemelt, oeren Burgeren, Inwoenre, oeren Meyeren, noch aen den ghenen hem ten rechte te verdedyngen staen. Oick soe en soelen wij, noch onse erffgenamen, noch besitter des huyses voirgemelt, gene vyande noch ballynge der Stat voirgemelt, ende die hem te verdedyngen staen, op Rechteren voirgemelt huysen, herberghen, noch onthalden weten. Ende die dair op weren ofte quemen des onwetende, ende die Stat

van Zwolle ons te weten dede, soe soelen wy ons der van stonden af gaen laten, ende entslaen sonder vertoch. Oick weert saken dat dat Huys toe Rechteren in eniger tijt bequeme, ende gelegen were, oir vijande dair af te schadigen, wij ende onse Erffgenamen, buten onsen cost, hinder, ende schaden, hem dat dan dat apen doen ende holden soelen, dair op wt ende aff zich op oer vijande te moegen behelpen, ende vervolch te doene; sonder becroen onser, ende onser Erffgenamen. Des wy Frederick van Rechteren, ende Johan van Rechteren gebruedere, voirgemelt voir ons ende onsen Erffgenamen, ende voir besitter des Huyses toe Rechteren, voirgemelt onse Segele aen desen brief gehangen hebben. In 't Jaer ons Heren dusent, vier hondert drie ende tachentich, Ipso die Apostolorum Petri en Pauli.

In 1517 werd het slot Rechteren veroverd door een bende soldaten, die tijdens een inval van Karel van Gelder door den bisschop van Utrecht en de steden Deventer, Zwolle en Kampen waren bijeengebracht, maar nu reeds jaren op betaling hunner soldij wachtten en daarom van uit Oldenzaal, dat ze veroverd hadden, stroopten, tot zelfs onder Zwolle. Ja, indien de Zwollenaars de brug over de Vecht niet hadden weggenomen, zouden ze den bisschop, die toen te Zwolle was, hebben belegerd.

Eenige jaren later (1524) vinden we Geldersche bezetting op het kasteel. Adolf van Rechteren had zich afgescheiden van zijn leenheer en de zijde gekozen van den Gelderschen hertog en schijnt zijn kasteel aan dezen te hebben ingeruimd. Zwolle had zich eerst onder zekere voorwaarden onder de bescherming van Karel gesteld, maar daar deze zijn beschermheerschap een beetje al te ruim opvatte, begon Zwolle zich te verzetten. Nu trok Karel met een aanzienlijke macht tegen de stad op. Zij was echter op dien aanval voorbereid, liet Karel met eenige edelen door de Buiten-Sassenpoort binnentrekken, doch maakte hem door het neerlaten van het valhek der binnenpoort gevangen en scheidde hem tevens van zijn eigen krijgsvolk. Door die list der Zwollenaars tusschen de beide Sassenpoorten opgesloten en zoo gevangen, beloofde Karel het huis Rechteren, dat hij tegen zijne schriftelijke beloften versterkt had, te zullen ontvesten. Tusschen twee haakjes: sommigen beweren, dat Karel zijn aftocht voor een aanzienlijke som moest koopen en de Zwollenaars aan 't tellen van den losprijs zich de vingers blauw telden en daarvan den naam „blauwvingers" ontvingen.

De Zwolsche dichter J. C. Pruimers gaf in 1822 een dichtbundeltje uit, waarin hij Karel's verraderlijken aanslag bezingt:

Nadat hij den gevangen Hertog door een Burger op stouten toon laat aanspreken, stamelt Karel:

„.... ja! een schat,
 „Zij straks u toegeteld,
 „'k Geef, mag ik trekken uit de stad,
 „U hoopen klinkend geld!”
 „„Wat!” brult de burger, „„dat uw geld
 „„Een slaaf begeerlijk schijn!”
 „„Uw heerschzucht slechts en snood geweld,
 „„Zij wettig paal en perk gesteld.
 „„Wij willen veilig zijn!
 „„Gij blijft tot morgen in de stad,
 „„Maar dat uw leger keer!
 „„Dan keert ook gij met uwen schat,
 „„Naar uwe staten weer!””
 Van Egmond moest zijn volk gebiën
 Te wijken van de poort,
 Hij kon den nooddwang niet ontvliën,
 En ging met eenige edelliën,
 Naar 't oude raadhuis voort.
 Daar gaf hij zeker onderpand,
 En zwoer een duren eed:
 Dat nooit weer 't Overijsselsch land
 Een keten wierd gesmeed.
 Toen klonk het vroolijk feestgezing
 Der Zwolsche burgerij:
 Ons dreigde een nood, zoo naar en bang,
 God lof! wij zijn bevrijd van dwang,
 Wij zijn weer vrij en blij!

Na zijn vrijlating legde hij zijn geveinsdheid af en schreef o.a., dat hij met de versterking van Rechteren zou voortgaan.

Zoo lezen wij bij Van Hattum, Geschiedenis van Zwolle, waaruit meermalen aangehaald is, dat de Geldersche bezetting van het kasteel den 18en Juli 1524 's nachts vier voer hooi en turf voor de nieuwe poort (Diezerpoort?) van Zwolle in brand stak en zoo-doende de deuren verbrandde. De burgers, op de been geraakt, dreven de vijanden op de vlucht.

Maanden leed Zwolle van de overlast, want niet alleen had Karel bezetting in het kasteel Rechteren, maar ook op het kasteel Den Doorn in de buurtschap Haerst. Reeds in 1523 lagen hier drie vendelen Gelderschen in bezetting, die last kregen de stad te verrassen, ofschoon er toen tusschen den Hertog en

Zwolle besprekingen plaats hadden. De toeleg mislukte echter. Omstreeks Pinksteren (1524) werden de Zwollenaars van hun vee, op de Marsch weidende, beroofd, en de boomen buiten de stad afgekapt; de wegen werden door de strooperijen onveiliger dan in den oorlog.

Eindelijk sloeg Bisschop Hendrik van Beieren met 4000 man het beleg voor het kasteel. Het slot ondervond door het vuren uit zwaar geschut zeer groote schade; toen overlegde men storm te loopen, maar door gebrek aan geld wilden de soldaten niet langer vechten en trokken af. In December werd vrede gesloten, maar daarmee was de rust niet hersteld, want daar de bisschop binnen een jaar en twee maanden een aanzienlijke som voor oorlogskosten moest betalen aan den hertog, werden eenige plaatsen en ook Rechteren als onderpand in Karel's handen gelaten.

Wel gelukte het den bisschop die gelden betrekkelijk spoedig bij elkaar te krijgen, zoodat de Geldersche bezetting het kasteel verliet, maar reeds eenige jaren later kwam het nogmaals in het bezit der Gelderschen, zoodat Zwolle weer zeer veel te lijden had van het kasteel.

De strijd hield eerst op, toen het Oversticht zich ook onder het wereldlijk gezag van Karel V stelde.

Gedurende den 80-jarigen oorlog vinden we nu eens de Spanjaarden, dan weder de Staatschen meester van het kasteel.

In 1583 verzocht Adolf van Rechteren aan de ridderschap en de drie hoofdsteden in Overijssel om zijn huis met 200 soldaten en 50 ruiters te bezetten en van krijgs- en mondvoorraad te voorzien. Voorraad werd gezonden, doch slechts een klein getal soldaten, zoodat de Staatsche bezetting van het kasteel zich in 1585 aan Taxis overgaf.

In 1591 werden na de inneming van Deventer en Zutphen door prins Maurits ook de kasteelen Schuilenburg en Rechteren vermeesterd. Maurits scheen evenals de Staten van Overijssel van meening, dat Rechteren een gevaarlijke sterkte in den oorlog was en daarom werd met den eigenaar onderhandeld over ontmanteling. Den 30en Juni 1591 werd daartoe besloten: de hoofdbouwen zouden blijven staan, maar de wallen zouden afgebroken en de grachten gedempt worden. De Drost van Salland nam aan de kerspelen, die er toe bestemd waren, aan te schrijven, dat zij voor drie dagen kost bij zich zouden nemen, ten einde de wallen af te werpen, de grachten te vullen en de bruggen af te breken. Alzoo werd het kasteel van zijne versterkingen ontdaan. Sedert krijgt en behoudt ook de geschiedenis van het huis Rechteren een meer vredelievend karakter en vinden we maar enkele bezitters, die zich wat meer op den voorgrond plaatsen in de geschiedenis van ons land en volk.

Zoo ontmoeten we in het begin der 18de eeuw graaf Adolf Hendrik van Rechteren, die aan den naam van het beroemde geslacht weer nieuwen luister bijzet. Deze graaf Adolf werd in 1701 Drost van Vollenhove, in 1705 Drost van Salland en in dat zelfde jaar (25 Oct.) door Keizer Jozef I in den Rijksgravenstand verheven. In 1712 zien we hem in Utrecht verschijnen bij de onderhandelingen over den vrede, als gevolmachtigde der Algemeene Staten. Ten gevolge van een vechtpartij in de Maliebaan tusschen eenige bedienden van den Franschen gezant Menager en die van den graaf van Rechteren, werd de graaf op vordering van Lodewijk XIV teruggeroepen en door een anderen gevolmachtigde vervangen. Maar reeds in 1714 werd hij door de Algemeene Staten met nog drie andere Heeren gekozen om te Antwerpen met de Keizerlijke gevolmachtigden te onderhandelen over het Barrière-tractaat. In de Hervormde kerk te Almelo bevindt zich de prachtige graf-tombe van wit en zwart marmer, opgericht voor dezen graaf Adolf.

Om niet al te uitgebreid te worden, zal ik niet spreken over de opvolgende geslachten: alleen nog het volgende:

Blijkens de wapens voorkomende op de grafkelder van het huis Rechteren, in de kapel van de kerk te Dalfsen, is in den loop der eeuwen dat huis door huwelijk verbonden met aanzienlijke geslachten: Haersolte, Laer, Wijhe, Averenck, Bongert, Raesfelt, Münster, Heyden, Eijll, Limpurg, Castel, Ijsenburg, Erbach, v. der Lippe, enz., enz.

Johan Zeger van Rechteren huwde in 1684 met Agnes Sophia van Raesfelt, waardoor Schuilenburg in het geslacht Rechteren kwam. Zijn zoon Joachim Hendrik Adolf van Rechteren trouwde in 1711 met Amalia, Alexandrina Frederica, gravin van Limpurg. Door dit huwelijk kwam het Graafschap Limpurg Spickfeld in



Foto Aug. F. W. Vogt.

SCHOORSTEEN IN DE RIDDERZAAL VAN HET KASTEEL RECHTEREN.

Franken in het geslacht, dat zich van toen af graven van Rechteren — Limpurg noemt.

Zijn zoon Johan Everhard Adolf graaf van Rechteren-Limpurg trad in 1746 in 't huwelijk met een zijner nichten, gravin van Rechteren-Almelo. Na den dood haars vaders kwam die heerlijkheid, daar zij eene erfdochter was, weer met Rechteren samen.

Hun kleinzoon, Adolf Frederik Lodewijk graaf van Rechteren-Limpurg, gehuwd met Jonkvrouwe Elisabeth Wilhelmina von Massow, was lid van de Ridderschap en der Staten van Overijssel. Hij had drie kinderen: Adolf Frederik, graaf van Rechteren-Limpurg, heer van Almelo en Vriezenveen; Jacob Hendrik, graaf van Rechteren-Limpurg, heer van Rechteren en Verborg; en eene dochter Maria Catharina Frederica.

De tegenwoordige bezitter, Adolf Zeger graaf van Rechteren-Limpurg, zoon van Jacob Hendrik van R.-L., bewoont sedert zijn huwelijk in October 1906 met Margaretha Baronesse van Heeckeren van Enghuizen, weder het voorvaderlijk slot.

(Slot volgt).

L. L.

ONZE MEEZEN.

HET BAARDMANNETJE. *PANURUS BIARMICUS* (L.).

EN zoo ben ik dan genaderd tot de behandeling van de laatste zijner familie, het baardmannetje. De laatste, ja, maar niet de minste, want ik geloof niet, dat er in ons land een schooner vogeltje wordt gevonden. Maar — en dat is jammer — het is ook de zeldzaamste van de meezen en dan — en dat is helaas wel het ergst van alles —, de baardmannetjes zijn in de laatste jaren al zeldzamer geworden.

Dit staat gedeeltelijk in verband met het inpolderen van de groote Zuid- en Noord-Hollandsche meren.

De baardmannetjes — rietmeezen worden ze, en te recht, ook wel genoemd — wonen n.l. uitsluitend in groote, uitgestrekte rietvelden, waar zij zich met poppen en larven van insecten en met rietzaad voeden en waar ze, op veelal onbereikbare plaatsen, hunne bijzonder kunstige nesten bouwen.

Door het droog leggen van vele groote plassen en moerassen evenwel, werden de baardmannetjes van hun aloude woonplaatsen verdreven en zodoende is het aantal, dat nog bij ons te lande broedt, zóó gering geworden, dat de vondst van een baardmeezenestje, door den ornitholoog of vogelminnaar van heden, als een buitenkansje wordt beschouwd. Welk een verschil met Schlegel's tijd, 50 à 60 jaar geleden, toen de baardmeezen nog, speciaal in de buurt tusschen Gouda en Rotterdam — het z.g. Schollewaarsciland — vrijgewone vogels waren.

Een factor, die mogelijk ook in eenige, zij 't ook geringe, mate tot de vermindering van het aantal baardmeezen heeft geleid, is gelegen in onze voorbeeldige vogelwet, die den baardmannetjes niet, evenals den anderen leden van zijne familie, de noodige bescherming van overheidswege verleent. De baardmannetjes mogen dus straffeloos gevangen, vervoerd en gedood worden.

De vogelhandelaren, die wel weten, dat de baardmeezen om hun schoone kleuren bij de liefhebbers in hoog aanzien staan, maken van de hun door de wet geschonken vrijheid dan ook druk gebruik, om de weinig talrijke exemplaren, die zich in 't najaar gereed maken tot de reis naar 't Zuiden, te vangen en te verkoopen.

Ieder, die er eenige guldens voor over heeft, kan zich daarom het genoegen verschaffen, een paar baardmannetjes in zijn huiskamer te houden of ze, wat nog veel beter is, de vrijheid onverwijld te hergeven. Alleen zal hij de ervaring opdoen, dat de baardmannetjes al even groote morspotten zijn in en buiten de kooi, als de meeste andere meezen.

Het baardmannetje is voor ons land vooral hierom een merkwaardige vogel, omdat hij zoo goed als nergens in geheel West- en Midden-Europa meer als broedvogel voorkomt. We mochten dit wel op prijs stellen en... dat doen we ook. Want de baardmannetjes zijn na de lepelaars en purperreigers wel een van de voorname redenen geweest, waarom een vereeniging (bedoeld

wordt de Vereeniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland) het eerst 't oog liet vallen op de Naardermeer, als het meest geschikte terrein voor haar nuttige werkzaamheid. We weten, dat „de” Naardermeer voor ruim anderhalve ton werd aangekocht, ten einde aan de rooverijen en plunderingen, die daar werden aangericht, paal en perk te kunnen stellen. Uit het buitenland kwamen zelfs de mannen der wetenschap en der liefhebberij aangelopen, om het genoegen te hebben, eigenhandig de eieren en jongen van lepelaars uit de nesten te nemen en naar hun woonplaats te voeren.

Voor een jongen lepelaar werd zelfs de fabelachtige som van £ 5 (f 60) gegeven, zooals ik op een vergadering der Ornithologische Vereeniging uit den mond van Dr. J. Büttikofer vernam.

Nu is de toestand aanmerkelijk verbeterd.

Lepelaars, purperreigers en baardmannetjes kunnen in de Naardermeer rustig hun eieren uitbroeden en jongen groot brengen, en we mogen de verwachting koesteren, dat deze vogels, wier uitroeiing anders enkel een kwestie van tijd ware geweest, op den duur weer talrijker zullen worden en nog lang voor de Nederlandsche Avifauna mogen behouden blijven.

Maar ik dwaal wat af van mijn eigenlijk onderwerp en wil eerst eens een meer gedetailleerde beschrijving geven van het baardmannetje zelf. De uiterlijke verschijning van een vogel, die zóó

zeldzaam en bovendien zóó schuw is, dat hij zich zelfs op plaatsen, waar hij voorkomt, maar zelden aan het menscheijk oog vertoont, verdient wel eene nauwkeuriger beschrijving en eenige meerdere aandacht mijnerzijds, dan ik aan die der andere zoo veel gewonere meezensoorten meende te mogen schenken.

Beginnen we met het mannetje. Deze fraaie vogel is van zoo'n buitengewone schoonheid, dat de meeste menschen, die hem zien, niet kunnen gelooven, dat ze een Nederlandsch vogeltje voor zich hebben. Zoo'n verscheidenheid van kleuren verwacht men wel bij Australische of Indische vogels, maar dat er in Holland zulke vogels zouden voorkomen, dat gelooft men zoo spoedig niet.

Het mannetje heeft een fraai blauwgrijs kopje; tusschen snavel en oog beginnen gitzwarte veertjes naar omlaag te loopen en vormen het vermaarde baardje, dat den vogel zoo'n typisch gewichtig aanzien geeft. De bovenzijde is kaneelbruin; de schouderveeren dicht bij de vleugels zijn wit. Midden van borst en buik, de kropstreek en de keel zijn wit met blauw waas.

De zijden van borst en buik: rossig tot roestkleurig. Onder den staart een gitzwarte plek. De vleugels zijn kaneelbruin met zwartachtige lengtestreep door het midden van den vleugel, en de slagpennen zijn grauwwaas met blauwachtig witten zoom. Het oog is geel; de snavel oranje-geel en de pooten zijn zwart. De zeer lange staart heeft een kaneelkleur.

Het vrouwtje is over 't geheel bleker van kleur; heeft een meer bruinrood kopje, mist het zwarte baardje en de zwarte plek onder den staart, terwijl de laatste zelf, iets korter is dan bij het mannetje.

De baardmeesjes bouwen hun nest op afgelegen, moeilijk bereikbare plaatsen in 't hooge gras en 't riet. Het is min of meer langwerpig van vorm en slordig samengesteld uit gras, rietbladen en stengels, van binnen gevoerd met zaadpluis i). In 't begin van Juni vinden we hierin 4 à 7 eitjes, die op witten of roodachtig-witten ondergrond, talrijke licht- en donkerbruine vlekjes en krabbeltjes vertoonen.

Het zou niet onmogelijk zijn, dat er in ons land meer baardmeezen broeden, dan algemeen gedacht wordt. Door hun verborgen levenswijze en haast onbereikbare nestplaatsen, ontsnapen zij evenwel zeer licht aan het speurend oog van den vogelkenner. In Engeland, waar men de baardmeezen sinds eenigen tijd als uitgestorven beschouwde, mocht het voor enkele jaren den heer Kearton gelukken een nest van het baardmannetje te ontdekken. Door allerlei slimheden en handig overleg wist hij zelfs een foto te nemen van het mannetje, broedend op zijn nest.

i) Sommige auteurs (o.a. Friderich in zijn „Naturgeschichte der Deutschen Vögel” en Dr. Buckers in „Onze Vogels”) beschrijven het baardmeezenest als bol- tot eivormig of overwelfd met nauwen, zijwaartschen ingang, wat, naar mij bleek, niet in overeenstemming is met de werkelijkheid.



Foto Aug. F. W. Vogt. DETAIL VAN EEN DEUR IN DE RIDDERZAAL VAN HET KASTEEL RECHTEREN.



Foto Aug. F. v. Vogt.

HET KASTEEL RECHTEREN. CORRIDOR OP DE EERSTE ETAGE.

en daarmee was het bewijs geleverd, dat de baardmees nog wel degelijk onder de Britsche vogels gerekend mocht worden. Van deze foto, aan welker echtheid nog door sommigen werd getwijfeld, bevindt zich een afdruk in het fraaie werk van Kearton 1), dat ik om zijn boeienden tekst en keurige reproducties naar na-

den winter over te

tuur-opnamen, aan iederen vogelvriend gaarne aanbeveel.

In de kooi zijn de baardmeesjes gemakkelijk in 't leven te houden en vereischen geen bijzondere zorg, als we ze op zijn tijd het beste kunstmatige insectenetersvoer voorzetten en ze dikwijls gelegenheid tot baden geven.

Mijn paartje heb ik nu reeds ruim 2½ jaar en 't is nog even opgewekt en monter als den eersten dag, toen ik het ontving. Meelwormen lusten zij gaarne, maar gedroogde miereneieren worden uit het voederbakje geworpen en slechts in uitersten nood gebruikt. 's Avonds zitten mannetje en vrouwtje gezellig naast elkaar, zoo dicht mogelijk, en in overmaat van teederheid slaat het mannetje doorgaans zijn ene vleugel over het vrouwtje heen. De gehechtheid aan elkaar is zoo groot, dat, toen het mannetje bij het schoonmaken der kooi mij eens ontsnapte, hij steeds weer op de kooi, waarin zijn vrouwtje was achtergebleven, terug kwam en zich met 'n slag netje weer onmiddellijk liet vangen.

In de boeken leest men algemeen, dat baardmeesjes geen kachelwarmte kunnen verdragen: men doet dus verstandig ze in onverwarme vertrekken houden.

J. L. F. DE MEYERE.

1) De Engelsche titel is mij onbekend; ik las het boek in de Duitsche vertaling: „Tierleben in freier Natur“.

ALS JOURNALISTEN-CHANSONNIERS DE WERELD OM.

I. MET DE „REMBRANDT" NAAR NED.-INDIE.

HET toeval wilde, dat collega Pisuisse en ik kort na de allerleukste reisbeschrijving van Buiten's hoofdredacteur Van Booven en zijn uitnemenden fotograaf Vogt, die de heenreis van hun auto-tocht tot Genua met de „Grotius" maakten, met een zusterschip, de „Rembrandt", van Genua naar Batavia schroefden. Maar gelukkig kan ik thans onze wereldreis-brieven aanvangen met een voortzetting van die beschrijving, waardoor ik minder kans loop in onnoodige herhalingen te vervallen.

Hoog tegen de overschoone helling van het Ardjoeno-gebergte in de residentie Soerabaya, in de schilderachtige Europeesche kolonie van dessa Trètès, vóór mij rezen ver de eeuwig-vruchtbare vlakke van Soerabaya en Sidoardjo, in de hoogte achter mij de bijna geheel begroeide bergmassa's van den Goenong Ringgit, den Goenong Walirang en den Goenong Ardjoeno, — kan ik eindelijk eens rustig de eindeloze reeks van indrukken samenvatten, die de bootreis van Genua tot Priok, ons verblijf in Batavia, Buitenzorg en Soerabaya, en mijn jagersavonturen in het gebergte hebben opgeleverd.

Want al kom je in Insulinde aan met een eerbiedwaardige dosis verwerkte lectuur; al heb je sedert lange maanden photo's in massa er op nagekeken en over „Stille kracht" en „Heilig Indië" gelezen; — toch overweldigt je dit land, wanneer je het eenmaal zelf ziet; en de indrukken stapelen zich op en verdringen elkander en verflauwen telkens voor nieuwere, die heviger aandoen. Maar er komt een tijd, voor den een vroeger, voor den ander later, dat die indrukken zich splitsen gaan in duizenden kleinere — zoo alsof je een uur lang overweldigd gestaan hebt door de goddelijke pracht van een tropisch oerwoud, om dan langzamerhand de palmen van de tjemara's, de duizenden lianen van het fijne lofwerk der tamarinde's te gaan onderscheiden — en dan komt de herinnering aan zóó vele kleine voorvallen en oogenblikken, die gezamenlijk hun bestorming op het ontvankelijk gemoed van den reiziger ondernomen hadden.

Zoo zie ik ons beiden — straatmuzikanten af — daar weer in den donkeren avond te Genua aankomen, dolle pret natuurlijk, omdat Naphtalie de Rosa en Joseph Pardo, schoon in toonbaarder plunje en onder bij de politie in Noordwijk en Gelderland minder beruchte namen, gelukkig den humoristischen kant van het leven nog niet hebben leeren voorbijzien. Het voorwerp van onze lachlust was dien avond de Italiaansche taal, waarvan wij — „Italiaansche" muzikanten — voor het eerst te zamen in het land van Mignon — geen woord verstaan. Dat was me een gescharrel, alvorens onze koffers naar buiten geloodst en op 'een wagon geladen waren. En een klein kistje met photo-benodigdheden, heel oneerbiedig het „kleine kring" gedoopt, danste zoo gevaarlijk op de maat van den hotsenden wagon, die over het alles-behalve lofwaardig plaveisel van Genua's straten voortschudde, dat we genoodzaakt waren het ding gemoedelijk in het Italiaansch toe te spreken, waarvoor we maar één woord hadden — *spetti* (de hemel weet wat 't beteekent) — dat we van de sjouwerlui aan 't

station hadden opgevangen, en nu voor alles gebruikten, waar 't te pas of te onpas kwam. Ten slotte kwam 't kleine kring met zijn beide meesters en de overige bagage toch veilig aan de haven, waar de witte, vroolijk verlichte „Rembrandt" van de Mij. Nederland op ons lag te wachten.

We wisten niet, hoe vlug we 's avonds onze hut, hoog op 't Commandodek, opzochten om van de lange, vermoeiende spoorreis Parijs—Genua te bekomen.

De zooveel langere bootreis naar de tropen ging aanvangen.

De eenige manier om zoo'n lange bootreis „door te komen," is — boffen met het reisgezelschap. Je kunt nog zoo vroolijk van natuur zijn, eenigst kind dus gewend om in eigen omgang verstrooiing te vinden, verwoed lezer dus verslinder van de waarlijk goede scheepsbibliotheek; er zijn toch op zoo'n bootreis, als je 'n week lang haast niets ziet dan lucht en zeewater, van die „oogenblikken, die men momenten zou kunnen noemen", waarin je snakt naar verstrooiing; en die vindt bij sympathieke, unisono gestemde medereizigers, tusschen wie zich een band van vriendschap en verbroedering kan vormen. — immers hebben zij niet zoo lang achtereen alle kansen op de gevaren van een oceaanreis zelfs onbewust te zamen moeten dragen? — die dikwijls bij aankomst in de tropen niet gebroken blijkt.

Wij beiden hebben geboft met ons reisgezelschap — met onze tafel in de eerste plaats.

Den eersten dag aan boord, toen de „Rembrandt" nog rustig gemeerd lag aan den steiger te Genua te midden van een bonte reeks van gepijpte kameraden, was het natuurlijk voorstellen en zonshoogte nemen — Poolshoogte wil er bij mij in de Riviera niet in. Toen bleek het al dadelijk, dat er veel jonge luiden, deels getrouwd, maar zonder aanwezige ega, en veel ongetrouwden aan boord waren. De tortelduifjes werden in één bestek bijeengebracht, de jongeluiden vormden een jongeluis-tafel, die tot Tandjong Priok den „goeden" toon op de „Rembrandt" heeft aangegeven; de onderwijzers scheidden zich af en vormden een provinciaal wereldje apart. Dit laatste, geachte onderwijzers-stand, is géén onaangenaamheid en ook alles behalve als zoodanig bedoeld; het is eenvoudig een feit. En ik maak er melding van om het actuele van het geval. Want deze reis van de „Rembrandt" was een van de eerste, waarop de Regeeringsmaatregel, om onderwijzers te klasse vervoer naar Indië te geven, in toepassing gebracht werd. Laat ik eerlijk constateeren, dat zij blijk hebben gegeven er zich niet thuis te gevoelen; zij hebben zich van den eersten dag af van het overige gezelschap verwijderd, omgang gezocht met beroeps- en standgenooten, en zijn door de overige passagiers in dezelfde klasse vaak ten onrechte gemeden. Slechts die weinigen onder hen, die blijk gaven gewoon te zijn zich in meer mondaine kringen te bewegen, werden dadelijk met sympathie begroet. Of de Regeering er den heeren onderwijzers een genoeg mee gedaan heeft door voor hun overtocht zóóveel meer aan de schatkist te onttrekken?

Onze jongeluis-tafel telde twee onderwijzers, en zij behoorden tot de medereizigers, aan wie ik met het meeste genoegen terugdenk; een van hen was onze tafelpaesus, die een heuschen hamer er op nahield, waarmee hij de onrustige oogenblikken — en die waren zeer vele — door geweldig gehamer trachtte te overstemmen. Daar was een ambtenaar van Chineesche zaken, die „het dikste lid van de tafel” heette en Chineesche les gaf, die de lever op meer dan geweldige wijze deed schudden. Daar was een scheepsbouwkundige, die berucht was om de allergezelligste manier, waarmee hij onder het lachen — en wij deden niets dan lachen en eten aan tafel — z'n oogjes klein kon maken van louter pret. Daar was een ambtenaar B.B., die Indië al op z'n duimpje kende en ons vermaakte met sienjo-liedjes; een collega van 'm, die zijn carrière als kunstschilder was misgelopen, en de beeldende kunst intusschen hulde bracht door zich minstens driemaal per dag met een andere, keurig gestyleerde das te vertoonen, waarvan de breede punten, dank zij het smokingachtig uitgesneden vest van zijn zwaar getailleerd colbertcostuum, tot op zijn maagholte zichtbaar waren. Daar was ten slotte, met ons beiden, de jeugdigste jongeman van het schip, die voor eenige maanden in Indië de batikunst kwam afkijken, en minder daarom, dan wel om zijn jeugd, „het zeuntje” gedoopt werd.

Zoo was de „medjah stenga gila” (het half gekke tafeltje) van de „Rembrandt” compleet.

De laatste mailzak werd te Genua aan boord gebracht, de Italiaansche schooiertjes grabbelden bij tientallen tegelijk om het laatste dubbeltje, dat op de kade geworpen werd en langzaam verliet de oceaanschooner, met het daglicht, de prachtige Golf van Genua.

Lang bleef ik op het commandodek met gezagvoerder Hubert die zacht-wegdoezelende kusten nastaren, terwijl naar het Zuid-Oosten de groote oceaanschooner ons in zijn aangrauwend avondduister opnam.

Kapitein Hubert verbrak de stilte:

— „Die kust zie ik nou al 'n menschenleven lang wegglijden, en 't verveelt me nooit; 't is altijd weer even mooi.”

* * *

Toen ik beneden kwam, was drie-vierde van het dames- en een-vierde van het heerental reeds zeeziek.

Zeeziekte is eigenlijk een schuw-vervelend onderwerp om over te schrijven; het is in den aard onsmakelijk en als „opstel” op de schoolbanken reeds klassiek. En toch zal geen enkel schrijver durven beweren, dat het uit den tijd is. Want elken dag en elken nacht van ons lieve leven deinen op de zeeën, die tienduizenden grootere en kleinere vaartuigen met hun respectabel contingent zeezieke schepselen aan boord. En nog immer is de medicijn voor zeeziekte niet gevonden. Ik denk terug aan Hildebrandt's „zakje saffraan in de maagholte”, aan de elastische buikband, de dicht-aangehaalde buikriem van kamerlid Van Kol, aan de talloze talismans van Jerome K. Jerome, aan de voorgeschreven drank- en eetwaren, aan het genezend koudwaterbad, en aan het schitterend fiasco, dat al die middeljes geleden hebben. De inlanders hier op Java beweren ook al de oplossing van dit vraagstuk gevonden te hebben, en wel in een medicijn bestaande uit lange, zwarte pijpen van daartoe bereide gewone aarde, die ze met smaak verorberen. Ik geloof in geen middel meer, we hebben er lange, zeer geleerde gesprekken over gehouden, een ex-zeeofficier, zeeman, man van ervaring, — een scheepsbouwer, mee-maker van honderden proeftochten op Noord- en Zuiderzee, — en ik, die daartegenover alleen met een clubpet van mijn zeilvereeniging gewicht in de schaal kon leggen. Het gevolg van die gesprekken is dien eersten dag geweest... dat ik niet zeeziek werd — afleiding is een uitmuntend geneesmiddel — en dat ik den volgenden dag met de onvermijdelijke schommelingen van de „Rembrandt” verzoend was.

* * *

De „Rembrandt” is een goed schip.

Als ik geleerd wou doen, zou ik natuurlijk wel eenige waanwijze opmerkingen kunnen neerpennen over fouten in den bouw, onpractische inrichting van sommige passagiers-ruimten maar dat lust me niet.

Omdat alle krantenschrijvers zich critici voelen en haast alle critici de meening toegedaan zijn, dat het hun taak is minder aangename aanmerkingen te maken, wil ik mij van de massa mijner geëerde en

geëerbiedigde vakgenooten afscheiden. Er was op de „Rembrandt” te veel goeds, dan dat het kwaad zou opvallen. De Maatschappij „Nederland” zorgt meer dan uitstekend voor haar drijvende hotelgasten en ik kan mij weinig heerlijker, gezonder en opwekkender denken dan een mailreis aan boord van een goed-ingericht schip.

— „Verdikkeme”, zeg je tusschen Kaap Gardafui (als de zeeziekte-symptomen zich even vertoond hebben om na een dagje weer te verdwijnen) en het verre, verre Sabang. „verdikkeme, nou zou ik toch wel weer eens iets op het gebied van land willen zien.” En je blijft den geweldigen slaap trotseeren, om lang na middernacht in de wonderlijke oceaanduisternis tenminste de lichtpuntjes van Point de Galles te onderscheiden. Dan wordt van boord het vierkant van roode fakkellichten ontstoken, twee boven op de brug, twee recht daar onder op het promenade-dek. En het vasteland seint na een minuut of twee terug: „Begrepen, de „Rembrandt”, op weg naar Sabang, is Point-de-Galles gepasseerd.”

Dat stukje oceaanschooner van ruim een week is werkelijk wat gortig. Maar dan is er een tegenwicht; dan wordt de onderlinge gezelligheid aan boord gekweekt, dan komen de tooneelvoorstellingen, de concerten, de bals, de voordrachten, de wedstrijden.

Wij zochten het op de „Rembrandt” voornamelijk op het diletantanten-variété-gebied. En de gróóte avond, die we op deze wijze op touw zetten, is, hoop ik, in de levensbeschrijving van deze mailboot aangeteekend als iets buitengewoons in alle opzichten.

Er was heel wat voor gestudeerd.

We konden rekenen op medewerkers, dames en heeren, uit eerste en tweede klas, voordragers onder de koloniale reserve van het voordek, musici, dansers, coupletzangers, één snelteekenaar, één karakterspeler, orkest van mandoline's en gitaren, en een strijke voor den dans bestaande uit een vleugelvormig-miniatuur-piano-orgel.

„Zeuntje” — zie boven — die geleerd had alles te styleeren, van bloemen en vruchten, beesten en dierlijke kiemen, tot aardbeien met room, biefstuk met gebakken, en kwast met suiker, toe, zou ons een gestyleerd programma teekenen op mooi papier en in watercolours. En hij slaagde volkomen. De rand was om zoo te zeggen het zwaartepunt. Daar kon je alles in zien: dat we op de „Rembrandt” dobberden tusschen Aden en Sabang, dat we het in de Roode Zee gruwelijk warm gehad hadden, dat we talloze vliegende visschen hadden mogen aanschouwen, dat de vorige scheepsbarbier in Genua achter slot was gezet en daardoor de mannelijke bevolking van de „Rembrandt” geruimen tijd ongeschoren had rondgelopen, dat de nieuwe barbier een type van een Pommer was, die op een blauwen Maandag Turkije bereisd had en een probaat middel wist om met behulp van $2 \times 2 = 5$ wilde olifanten te vangen; dat de kapitein een groot Beethoven-vereerder was, en zelfs Nocturne's van Chopin en Menuet's van Mozart voor scheppingen van den grooten Duitscher aanzag; dat er heel veel kans was op een scheeps-engagement tusschen een heel lieve Indische schoone en een heel knap en schneidig Hollandsch luitenantje; dat de whisky-soda aan boord verraderlijk veel gevraagd werd; — nog veel meer —; ten



De groote mailbooten die op Engelsch-Indië varen, doen havens aan, waar de passagiers vergast worden op de krasse toeren van jeugdige duikers, die in de hier afgebeelde kleine kano's rondpagaaiend te water springen, zoodra hen van af de boot geldstukken worden toegeworpen. Onze illustratie oplettend bekijkend, zien we, hoe een duikertje juist een geldstuk opgedoken heeft, terwijl zijn vriendje in de kano het in ontvangst neemt.



BUITENZORG. GEZICHT OP DEN SALAK.

slotte, dat de teekenaar zich toegede op het gestyleerd weergeven van zoo ongeveer alles wat onze aarde, draaiend om de zon, en om haar eigen as, aan merkwaardigs en onbeduidends te styleeren aanbiedt.

Toch zag die rand er op een afstand als een heel gewone rand uit.

Was het wonder, dat de „medja stenga gila” met algemeene stemmen als feest-commissie werd aangewezen, en, na zich enkele tweede-klassers geassumeerd te hebben, met verwoeden ijver aan 't werk trok?

Wij-Commissie liepen eenige dagen lang met gewichtige papieren rond, die we in de voor Wij-Commissie gereserveerde rooksalon met immer wisselende programma's bekladden. Als je met dilettanten te doen hebt, is het vaststellen van een programma nu eenmaal pas mogelijk na afloop van den feestavond. Want Lampenfieber en gebrek aan een zeker rechtmatig gevoel van eigenwaarde zijn oorzaak, dat niets goed genoeg blijkt na tien minuten repetitie. Een lied van Schubert ligt voor zoo'n avond twee en een halve noot te hoog, een sonate voor cello en piano eischt meer gevoel van samenspel, dan waarover de onhandige begeleider beschikt; een viool-solo is niet mogelijk als de schommelende boot je wee maakt tot in de scheefgelopen hakken van je laatste Europeesche schoenen; een voordracht van Van Zuijlen hebben „ze” *per se* duizendmaal.... en beter, gehoord; eigen coupletten zijn voor dien avond wanhopig flauw en onbeduidend; een soldaten-voordracht is „vanzelfs” plat en onbehoorlijk; een solo-dans is onmogelijk op zoo'n klein tooneel.

Na afloop is men dilettant in verrukking, zeer tevreden over een succes, dat men trouwens wel verwacht had.

Ik houd van het dilettantisme, zooals van Deyssel houdt van het artistieke proza.

Je kunt er zoo smakelijk bij lachen.

* * *

Die avond was een onvergetelijke avond.

De boot schommelde, nu, ja! Stosz....

Welke boot schommelt niet.

Maar het benedendek zag er onherkenbaar feestelijk uit en de beschikbare toeschouwersruimte was uitverkocht.... 'n vol huis, zooals 't in vakterm luidt.

Wij-Commissie hadden den avond in tweeën verdeeld, om aan alle neigingen en verlangens tegemoet te komen. Wij-Commissie hadden vóór de groote pauze alles wat op instrumentaal en vocaal gebied ook maar eenigszins aan te hooren was, bijeen gebracht: een sopraan, twee baritons, het mandoline-orkest, een pianist, een violist, een violiste, die wegens permanente

zeeziekte afwezig bleef en van uit haar hut, twee dekken lager, meespeelde. Me dunkt, het kon minder.

Dan zouden we in optocht van de salon — waar de piano in vastgeschroefd stond — naar het benedendek gaan, waar Wij-Commissie met den administrateur van de „Rembrandt”, toegevoegd commissaris en vertegenwoordiger in onze Commissie van de Stoomvaart-Maatschappij „Nederland” een tweede „Flora”, ja bijna een Berlijnsche „Wintergarten” hadden opgeslagen, en waar de eerste sterren op Variété-gebied gereed stonden hun nieuwste créaties voor eeuwig aan de vergetelheid te ontrukken.

En nu denkt u, dat ik daar netjes zal gaan opsommen wat er dien avond allemaal gebeurde, en wie het meeste zenuwachtig was, en hoeveel maal de zangeres kuchte en den begeleider opnieuw beginnen liet, en hoeveel dubbel noten van den violist tot quinten verwerden. U heeft zich al in stilte verheugd te zullen lezen, dat de voordrager in zijn eigen coupletten steken bleef en de koloniaal-artist zoo scabreuse liedekens galmde, dat hij met een algemeene kreet van afgrijzen het tooneel werd afgejaagd.

Dan heeft u 't lekker mis.

Tot uw straf, omdat u zoo graag gezien hadt, dat 't in de war geloopt was, vertel ik er *niets* van.

Of niets?

Nommer zeventien ('t was even 'n programma van over de dertig nummers!): een Italiaansche opera-voorstelling, door één enkel artist voorgesteld, een tweede Royaards-op-musiek, een tweede Albert-Vogel-met-zang-en-dans. 't Was een natuurlijk geval, dat meer dan eens in 't opera-seizoen voorkomt. De meeste artisten waren met de nippertjes-trein gekomen, die had onderweg oponthoud gehad, en nu stond tegen half negen, een half uur te laat, de tweede tenor („tweede” is 'n beleefdheid van mijn zijde) alleen op de Bühne: „Dames en heeren.... enz. Spijt me verschrikkelijk.... enz., buiten onze schuld.... enz., Zal nu de opera alleen zingen....” enz.

Applaus.... ingezet door Wij-Commissie. Tweede tenor af, komt weer op met een Italiaansche mantel, — ook de opera was Italiaansch, inderhaast door dienzelfden tweeden tenor in verstaanbaar Nederlandsch overgebracht; de opera namelijk.

De Graaf: „Aha, ik moet hier wachten tot José komt; die wil met mijn dochter trouwen. Maar dat zal ik nooit toestaan. Ha, daar komt hij?” — De 2de tenor keert zich 180° om en gooit den mantel van den linker- op den rechterschouder: „beweging 1”. José: „Wie zijt gij, die zich hier in mijn nabijheid durft vertoonen?” De Graaf: (hij komt weer in de vorige houding terug, beweging..

2''); „Datzelfde vraag ik u, onbeschaamde. Zijt gij het, die om m'n dochter vrijt?" — José (beweging 1): „Ik weet niet, of de bekoorlijke prinses uw dochter is, maar zoo ja, dan lijkt zij gelukkig op haar moeder." — *De Graaf*: — houding niet aan te duiden — „Meneer, gij beleedigt mij. Verdwij, of ik zal u daartoe noodzaken." (Beiden trekken hun degens, d.w.z. eerst de graaf in houding 1, daarna José in houding 2. Teneinde de technische moeilijkheden van dit duel te vermijden, verschijnt alweer de 2de tenor thans in houding 3, den mantel om de heupen geknoopt, ditmaal als prinses — aanvangsstem driedubbel gestreepte kruisbes.) *Prinses*: „José, vader (let op de volgorde; o, die vrouwen!), wat gebeurt hier?" *José*: „Niets, mijn geliefde, ik vecht alleen een robbetje met uw papa." *De Graaf*: „Gauw naar je bed, kwaje meid, en drie weken strafregels." *Prinses*: „Ik dank u feestelijk, dan sterf ik nog liever met mijn geliefde!" *José* (geeft haar een dolk): „Ben je dwaas, help me liever dien ouden bok naar Walhalla zenden." — *De Graaf*: „Twee tegen één, dat is gemeen!" (Hij snelt weg). *José* valt (in de armen van de prinses). *Prinses* (valt vervolgens in de armen van José). *José* (zeer laag): „Mijn geliefde!" *Prinses* (zéér hoog): „Mijn hartelapje". *Het koor* met verschillende stemhoogte en klemtonen (de mantel is zeer wijd uitgespreid)! „Wat is hier gebeurd? Wat is hier gebeurd? Wat is hier gebeurd? Wat is hier gebeurd? — *Waar* is de graaf? Waar is de graaf? Waar is de graaf? Waar is de graaf? — *Zijn* zij verliefd? *Zijn* zij verliefd? *Zijn* zij verliefd? *Zijn* zij verliefd. *Zijn* zij verliefd. *Zijn* zij verliefd. *Zijn* zij verliefd." *Allen* (zeer luid): „Veel heil en zegen in 't nieuwe jaar!"

Wij waren eenparig van oordeel, dat die jeugdige tweede tenor het er krantig afgebracht had. Ik verzeker u, dat het niet alles is, een opera alleen op te voeren. En toch was deze jonge kracht na afloop van al die akeligheid nog zoo frisch, dat ik hem in staat geacht zou hebben om ook bureaulist, controleur, directeur, souffleur, requisiteur, regisseur, en criticus er bij te spelen. Er zijn in Holland Noord-, Zuid-, West-, en Oost-Nederlandsche Opera's, die bij hun vele gestaakte of mislukte opvoeringen een dergelijke kracht met goud zouden betalen, als ze 't maar hadden.

Toen de stoelen voor het „na-afloop-bal" werden opgeruimd, bleek het dek bezaaid met fiksche tabakspruimen, die hoofdzakelijk van de Inlandsche equipage en van H. Ms. detachement suppletie-troepen afkomstig bleken, en die eerst moesten drogen, alvorens ze konden opgeruimd worden.

Zoo komen dus de gedroogde pruimen den handel in.

Toch zou er gedanst worden.

De kapitein commandeerde den administrateur, de administrateur den hofmeester, de hofmeester den mandoer, en de mandoer, die geen ondergeschikte in de buurt zag, draaide het piano-orgel. Het orgel galmde: „Quand l'amour meurt".

De boot schommelde. N'importe.

Mijne dansdame had er een zwaar hoofd in.

Toch dansen.

„Lorsque tout est fini". — dan struikel je over een pruimedant-in-wording — „quand se meurt votre beau rêve" — dan gaat de boot naar bakboord over en glij-je „met dame en al" luid gillend (de dame natuurlijk) de zee tegemoet. „Pourquoi pleurer les jours ennuis?" — dat kun je je rustig afvragen — „regretter les songes partis?" — rrrts, dan lig je amechtig tegen stuurboordzij.

Toch dansen!

Toen zijn er oogenblikken gekomen, dat de dames hun hut opzochten, dat de heeren vroegen, tot hoe laat 't buffet open bleef, dat de witte pakjes voor nachtgoed verwisseld werden. Dat de zee alles wegspoelde, wat daarvoor in aanmerking kwam. Dat alles sliep.

MAX BLOKZIJL.

DE MARTINI-TOREN TE GRONINGEN.

GRONINGEN is eene stad, die eene geschiedenis heeft, rijk aan merkwaardige momenten, als elke andere in ons eigenaardig en zoo lang onderling gescheiden vaderland, maar daarom voor den „vreemdeling" uit Zuidelijke streken op verre na niet zoo belangwekkend, als die van veel kleiner en veel minder beteekenende plaatsen dan Gruno's goede veste. De verklaring van dit verschijnsel is zeer gemakkelijk. Door zijne ligging geheel in het Noorden, aan de eene zijde door het naijverige Friesland, aan de andere zijde door het weinig beteekenende Drenthe afgesloten, heeft Groningen in de historie van het vaderland niet de gewichtige rol kunnen spelen, die haar toekwam, en is haar lot immer een meer op zichzelf staand geweest. Zeker, nadat in 1594 het reductie-tractaat, door Prins Maurits afgedwongen, de stad en Ommelanden aan de Unie had toegevoegd daadwerkelijk, heeft ook deze provincie haar deel gehad in de lasten en lusten van den vaderlandschen krijg. Maar weinig daarvan is naar buiten bekend, weinig meer dan de groote belegering van 1672, toen de moedige en beleidvolle Rabenhaupt het hoofd bood aan Bernard van Galen en zijn Keulschen bisschoppelijken collega-bondgenoot. Geen groot krijgsheld of staatsman is in deze veste gestorven, of heeft er geleefd; geene ook in Holland nagevoelde gebeurtenis van den eersten rang werd hier afgespeeld; Groningen heeft in die eeuwen zijn eigen geschiedenis geleefd en zijn eigen leed geleden. En wat men in Holland thans van de hoofdstad van het Noorden kent, dat is de bloeiende, krachtige handelsstad, die snel en steeds sneller vooruitgaat door eigen energie.

Misschien is het aan dit verschijnsel wel voornamelijk toe te schrijven, dat de Hollandsche landgenoot eenigszins vreemd staat tegenover het stedenschoon, dat Groningen even zoo goed als zoovele oude vesten van ons land in hooge mate bezit. Juist, omdat hij niet weet, wat zich daar in de eeuwen van het verleden heeft afgespeeld, omdat hij niets kan voelen voor straten en pleinen, welker geschiedenis hij niet in het geringste kent; juist daarom heeft hij voor die plekken, die toch ook vol van poëzie zijn voor dengeen, die ze slechts weet te vinden, niet dat ontzag en dien heiligen eerbied, dien men toont tegenover het Haagsche Binnenhof, tegenover Delft's grachten en nauwe straten, waar Willem de Zwijger leefde en streed, tegenover Amsterdam's voormalige wallen en vesten. Alleen den Groninger zelve, groot gebracht in de verhalen van vader en grootvader, ontrollen ze tooneelen van kleur en leven voor de gedachten; alleen hij kan ze bevolken met de fantasie, die 't leven van het verleden is. De vreemdeling vindt de markten mooi en groot; erkent, dat er weinige zoo in het land zijn; noemt de gezichten langs de Diepen pittoresk en in de drukte van den werkdag, een beeld van kracht en leven; prijst het ruime Noorderplantsoen met den verrassenden aanleg; bewondert de mooie gezichten over de Singels rondom de stad en over den breeden heirweg naar Haren, echt overblijfsel van den ouden tijd. Maar nevens 't statige stadhuis en de nu herbouwde Academie mist hij de forsche gebouwen, die van historie getuigen; kan hij in oude bouwkunst slechts zijn hart ophalen aan enkele overgebleven geveltjes. Veel, te veel van het oude is uit Groningen verdwenen.

Maar één triomf behoudt deze goede stad ten allen tijde en met onbetwist gezag, haar heerlijk mooien Martini-toren. De Dom in Utrecht moge hooger zijn, er is geen toren in heel ons land te noemen, die den Martini-toren in waarachtige schoonheid van fieren, kloeken, steenen reus evenaart, ook maar nabij komt. Zoo karakteristiek als hij daar staat aan het rechthoekig uiteinde van het groote plein, dat zijne zonneschaduw opneemt, zoo karakteristiek teekent hij zich tegen de lucht af in besef van eigen kracht, van sterkte en grootheid. Indien één toren een wachter is, deze is het zeker, is het zoozeer zelfs, dat alleen een blik op zijn spits, op zijn massieve en toch nergens plompe vormen, doet terugdenken als vanzelf aan het verleden, aan oude poorters en poortersessen in dat smaakvol oud costuum; mannen en vrouwen, die de tonen van des torenwachters trompet vertrouwelijker begroetten, dan ons geslacht dit kan doen.

En zijn schoonheid komt onder alle omstandigheden tot zijn recht. Mooi is hij in den druilerigen regen, als zijn muren, die van grijzen ouderdom spreken, zich zoo standvastig verheffen in den dunnen grijzen nevel en zich als vermengen met de laag hangende, loodkleurige wolken. Mooi is hij, wanneer in den helderen maannacht zijn kroon zich scherp afteekent tegen het sterrenfirmament, met zilveren glans overschaduwd ziet zijne opeenvolgingen van steeds enger wordende verdiepingen. Mooi is hij als de storm woedt om zijn kruin en hij onbewogen neerziet op dat geweld; mooi als gloed van vuurwerk of ander modern schijnsel zijn kolossus doet glinsteren en het schijnsel weerkaatsen. Mooi is hij, wanneer uit den grauwen ochtendstond langzaam aan zijne vormen naar voren dringen; mooi ook, als stillekens in de avondschemering die vormen wegduiken en alleen het eenzaam lichtje van den menschelijken wachter toont, waar gewaakt wordt. Maar 't mooiste is hij, als zijne spitsen, zijne kanteelen, zijne sobere versierselen zich tooien met het rein-witte gewaad van den sneeuwjacht, als daar in een witten mantel gehuld, zijn gestalte zich verheft, boven de kleine huisjes van den omtrek, boven alle menschelijk gewoel. En als dan zijn klokkenspel zich statig tot spelen zet, de klanken der klok wijd-uit klinken in de verte, dan is het een sprookje gelijk.

Groningen en de Martini-toren zijn niet te scheiden, zij zijn elkanders trots en zorg. En daarin alleen ligt poëzie voor een tijd als de onze.

Hoe zou het trouwens ook anders kunnen, waar zoo sterk als hier de geschiedenis spreekt!

Wanneer precies dit meesterstuk van Gothische bouwde met zijne eenvoudige, slanke lijnen is opgebouwd, men weet het niet. Volgens oude kronieken zou de toren in het begin der vijftiende eeuw zijn ingestort, doch omstreeks het midden dier eeuw weer zijn opgebouwd. Dan echter slechts voor korten tijd, want in 1465 trof de bliksem den spits en vernielde het gebouw voor een groot deel; drie jaar later stortte wat gespaard was, gebleven, ook in en sleepte in zijn val het Westelijk deel der Martinikerk mede. Met moed ondernamen de inwoners den bouw van den nieuwen toren, die, nu iets Westelijker gelegen, na veertien jaren van reuzenarbeid gereed kwam en daar stond in al de trotsche schoonheid, die wij er thans nog in zien. En een algemeen gevoelde ramp was het dan ook, toen op den avond van den 15en Maart 1577 de vreugdevuren — ontstoken, wijl de in de stad liggende Waalsche soldaten van Rennenberg aftrokken en de burgerij van grooten overlast bevrijdden — door een noodlottig toeval den toren vlam deden vatten, geheel en al in vuur deden opgaan en zijn fraai klokkenspel verwoestten. In stad en lande, tot in Drenthe toe, werden giften verzameld voor den herbouw van den toren, maar, hoewel de opbrengst niet onbevredigend was, reikten de middelen toen niet om de oude hoogte aan dien bouw te geven. Dat geschiedde eerst in 1627. Doch reeds een jaar na het droevig ongeluk nam de groote, door Hendrik van Trier gegoten klok, die nog thans met heerlijk, metalen geluid elk

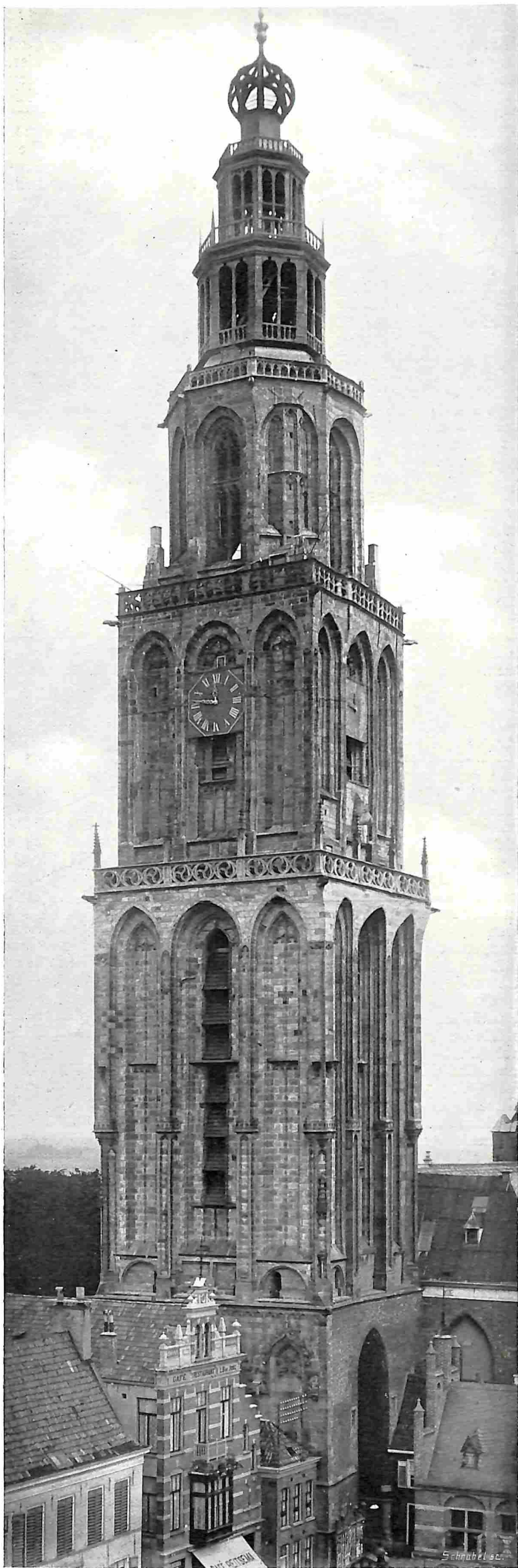


Foto P. Kramer.

DE MARTINI-TOREN TE GRONINGEN.

heel en half uur over de markten uitstroomt, de plaats van haar voorgangster in. Salvator heet de klok, naar den beschermheilige, wiens wapen zij naast het wapen der stad in den rand draagt.

Nog meer dan eenmaal tastte de natuur den torenbouw aan. In 1671 werd de brand, door bliksem ontstaan, met moeite afgewend; in 1699, in 1738, in 1822, in 1836, in 1834 deden nieuwe pogingen van het gevaarlijkste aller elementen vergeefsche aanvallen op zijne verheven schoonheid. Erger werd het, toen een twintigtal jaren geleden de tand des tijds ook aan dit hechte bouwwerk bleek te knagen, en stukken steen, die loslieten, eene ernstige waarschuwing als van zelf medebrachten. Het Rijk kon, naar het zeggen van den Minister, geen subsidie geven: toen nam Groningen, dat van een slooping niet wilde hooren, alleen de belangrijke kosten der restauratie op zich. Zeven jaren, die den Martinitoren met steigerwerk omgaven, waren voor de herstellingen noodig; daarna stond Groningen's trots weer vrij en fier in den hoek der Markt. Vrij en fier, voor zoover althans de hem omringende huizen en huisjes, op zich zelf karakteristiek, maar het milieu niet verhoogend, dat gezicht toestaan. Want een eigenlijke, ruime blik op den slanken toren zou men alleen dan kunnen werpen, wanneer hij in gewenschte eenzaamheid naar alle zijden zijn grijs front blootlegde, de lijnen van zijn schitterenden stijl — hoe grootsch waren toch de opvattingen van de bouwmeesters der Middeneeuwen — kon toonen, alleen naar waarde en naar geest van gelijkheid ondersteund door den zijvleugel der Martinikerk, van welks bestaan — gewijd aan Gruno's heilige, Bisschop Martinus van Tours — men eene historische zekerheid van zeven eeuwen heeft, en die dus gerust de oudste kerk van deze oude stad kan worden geheeten.

Groningen is een der heel ^{*}weinig^{*} steden van ons land, die op den toren nog in het bezit mag zijn van een trouwen torenwachter; omdat niet de nuchtere zin der inwoners of de zuinigheid van een gemeentesbetuur, dat overbodige weelde achtte, wat slechts offeren aan de traditie en piëteit kan heeten, hem van den hoogen post hebben verdreven. Nijmegen had er voor weinige jaren nog een, die zooforsch in den mooien zomernacht over de heuvelgewijze gebouwde stad met haar sprekend Duitsch karakter zijn Wilhelmuslied kon doen schallen, maar hij is gestorven en men heeft geen opvolger voor hem aangesteld. Leiden zag eerst voor zeer korten tijd het gehandhaafd oud gebruik in gevaar komen door een raadsbesluit, waartegen toen de studenten heftig protesteerden en aanboden de geldelijke vergoeding voor den wachter te dragen, indien hij maar op zijn ouden post kon blijven. Het was een protest, dat paste aan de leerlingen van eene Universiteit, die als bijna alle onze Hoogescholen in de geschiedenis van voor honderden jaren terug dringt: een daad, die gevoel voor dat wat den voorouders heilig was, verried! En wel opmerkelijk, dat juist het jongere geslacht hier weer blijk gaf van grooter eerbied en gehechtheid aan reeds lang vergane gebruiken, dan de voorgangers van dat geslacht, dat toch zijn eigen gewoonten ook niet gaarne ziet afgebroken.

Inderdaad, deze torenwachter is een trouwe vriend voor de stad. Zeker, feitelijk maakt de geheele moderne inrichting zijn bestaan overbodig; een brand, alleen door hem gemeld, is uitzondering. Maar toch, hoe prettig klinkt niet, wanneer men soms even wakker is, zijn trompet door de nachtelijke stilte, hetzij het vredig is in stillen nacht; hetzij dat de regen klettert tegen de ruiten, en de wind de takken der boomen opzweept; hetzij zooals nu en dan eens in een onweersbui, het hel blauwe licht flikkerend weerkaatst aan alle kanten. En een aardig denkbeeld is het ook, dat onze voorouders, die in heel wat onrustiger tijden leefden dan wij, juist zoo die klanken hoorden. Het doet wel denken aan een van die tafereeltjes, die Louwerse of Andriessen in hunne vlot geschreven geschiedenisboeken der jeugd geven van het oud-Hollandsch leven en lijden; een van die tafereeltjes, waarin het als vanzelf in de omlijsting past, dat de maan in de nauwe straten een heldere straal doet vallen om door de kleine ruitjes der woningen te dringen! Want werkelijk, als daar in den helderen nacht de Martinitoren te midden van dat deel van Groningen, dat wel het oudste is, zich in de grijsheid van zijnen ouderdom verheft, dan komt zijne kracht van stil spreken eerst recht uit, en men behoeft zich het moderne deel zijner omgeving maar weg te denken om te gelooven, dat de oude tijden van piekeniers en stadsvendels er nog zijn. En als dan het klokkenspel zijne heldere toonen doet hooren en de wachter daarop met zijn trompet als 't ware antwoord geeft, gevoelt men geheel, dat wat een schrijver eens noemde, den indruk der historie.

Neen, ik zou den torenwachter niet graag missen, want hij is een deel van datgene, wat wij gaarne in eere houden. Nicolaas Beets heeft in zijne jonge jaren in eene bekend gebleven boutade eens gefoeterd tegen den wassenden vooruitgang der wetenschap, die alles voor zich opeischte en geheel het gebied van het irreele en der sprookjes voor de menschheid afslot. En zoo zou men er ook verzet tegen kunnen aanteekenen om den al te practischen zin van enkelen, die zich schijnen in te beelden, dat er vóór onze eeuw niets is geweest en daarna ook niets komen zal, te doen tasten aan dat, waarvoor velen nog liefde gevoelen, al bekennen ze het niet immer. Eerbied voor het oude is nimmer een slechte deugd en haar te veel te vergeten, maakt ons niet tot de beheerschers van den vooruitgang, maar tot hare slaven.

HENRI VAN DER MANDERE.